Volume II (2016)

P. STEPHENSON, *Büyük Konstantin: Yenilmez İmparator, Muzaffer Hristiyan*. İstanbul 2016. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 377 sayfa (8 harita, 2 tablo ve 60 resim ile birlikte). Çev. G. Ergin.
ISBN: 9786053327097

Mustafa KIRAÇ

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz 'açık erişimli' bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımı, eleştiri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımı, eleştiri ve çeviriler derginin web sitesinde (www.libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume II: Ocak-Aralık 2016) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni M. Kiraç, *Büyük Konstantin: Yenilmez İmparator, Muzaffer Hristiyan*. Yazar: P. Stephenson, Çeviren: G. Ergin. *Libri* II (2016) 505-512. DOI: 10.20480/lbr.2016044

Geliş Tarihi: 04.12.2016 | Kabul Tarihi: 20.12.2016 | Elektronik Yayın Tarihi: 26.12.2016

URL: <http://dx.doi.org/10.20480/lbr.2016044>

Editörya Phaselis Project
www.phaselis.org

P. STEPHENSON, *Büyük Konstantin: Yenilmez İmparator, Muzaffer Hristiyan.* İstanbul 2016. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 377 sayfa (8 harita, 2 tablo ve 60 resim ile birlikte). Çev. G. Ergin. ISBN: 9786053327097

Mustafa KIRAÇ*

Bu kitapta, Roma İmparatoru Constantinus'un kendi adını verdiği Constantinopolis'i başkent ve aynı zamanda da imparatorluğun merkezi haline getirmesi için yaptığı çalışmalara odaklanılmaktadır. Akabinde, eserde incelenen savaşlar ve mücadelelerin yanında; Hırsyanlık dininin yayılması ve imparatorluğun her yerinde söz konusu dinin ritüellerinin uygulanabilmesi için alınan önlemler ve yürürlüğe konulan uygulamalar neticesinde toplumdaki inanç sisteminin köklü ve kalıcı bir biçimde nasıl değiştirildiği konusu okuyuculara aktarılmaktadır. Bu bütün yönleriyle, Constantinus'un Roma ve ardılı Doğu Roma imparatorlukları nezdinde ne kadar önemli bir imparator olduğu vurgusu yapılmaktadır.

Orijinal adı *Constantine Unconquered Emperor, Christian Victor* olan ve *Büyük Konstantin* şeklindeki çevirisiyle dilimize kazandırılmış eserde; Constantinus'un MS 306 yılında imparator oluşu ve imparatorluğu süresince Roma'nın nasıl Hristiyanlığı benimsediği üç ana kısım ve on iki bölüm halinde anlatılmaktadır. Eserin girişindeki *Önsöz'den* (XI-XIII) sonra, MS III. yüzyıldaki Roma haritası, Tetrarşi (dört imparatorlu ortak yönetim) ve Constantinus dönemlerine ait Roma haritaları, Constantinus'un İtalya seferi haritası ve Constantinopolis şehrinin detaylı haritaları (XIV-XXIII) ve de imar planları yer almaktadır. Kitabın *MS III. Yüzyılda İnanç ve İktidar* (11-117) başlıklı birinci kısmı, *Yenilmez Constantinus* (117-227) başlıklı ikinci kısmı ve de *Muzaffer Contantinus* (227-327) başlıklı üçüncü kısmı kendi içerisinde dörder bölüme ayrılmaktadır.

Birinci kısmın *Geç İmparatorluk Döneminde Din* (13-36) başlıklı birinci bölümünde genel olarak, Roma yönetiminde yer alan asker ve sivil vatandaşların dini inanç yapısı ve imparatorluğun bu inanç sistemini nasıl şekillendirdiği anlatılmaktadır. Bölümün, *Roma Devlet Dini ve İmparator Kültleri* (15-19) alt başlığında ise; Roma'da din ile siyasetin birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğuna değinilmektedir. Bu kapsamda, resmi ve dini takvimin İsa'nın doğumu ile ne şekilde kesiştiğine değinilirken, hem sivil hem askeri alanda dini törenleri düzenlemek amacıyla oluşturulan takvimler ve de bu takvimlere göre yapılmış ve günümüze kadar ulaşmış eserlerden bahsedilmektedir. Zira bu eserlerde, dini törenlerin ve şenliklerin düzenlenmesiyle ilgili sunakların ve imparatorlar için oluşturulmuş kültlerin günümüzde nerelerde bulunduğu konusu açıklanmaktadır. *Sancak Kültü* (19-24) alt başlığında; ordugâh törenlerinde yer alan sancakların, 10 ve 31 Mayıs'taki gül festivalinde (*rosaliae signorum*) güllerle süsleneren törenlerde kullanılmış olduğu bilgisi sunulmaktadır. Akabinde, her askeri birimin *geniusunun* (koruyucu ruh) âlem ve sancakların

* MA., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. mustafakirac@akdeniz.edu.tr

üzerinde bulunduğuna inanıldığı belirtilmektedir. Ayrıca, Roma askeri birliklerinin teşkilat yapısının, günümüzde bazı devletler tarafından da kullanıldığından bahsedilmektedir. Son olarak, sancak ve alametlerin savaşlardaki öneminden bahsedildiği gibi, özenli ordugâh törenlerinin bir parçası olan sancakların, Roma halkının koruyucu tanrılarına ve kendi birliklerine sadakatlerini göstermeleri açısından bir araç olduğu anlatılmaktadır. *Kişisel Dinler ve Kültlere Bağlılık* (24-33) alt başlığı altında; imparatorlukta yaşayanların inanç sistemi ve Roma'da yer alan Iuppiter Optimus Maximus (en iyi ve en büyük), Dionysos ve Herakles (Hercules) gibi tanrılar anlatılmaktadır. Askeri ve sivil amaçlarla yapılan ibadetler özelinde savaşçı tanrı ve tanrıçalara sunulmuş adak ve yazıtların günümüze ulaşmış olanlarından bahsedilmektedir. Bu kapsamda, tapınım-lar, zafer alayları ve inançları yansıtan çok sayıda kanıt gösterilmektedir. Akabinde, dünyevi olaylar ve sağlık için oluşturulan kültler ile her yıl 4 Nisan'da, Kybele (ana tanrıça) adına gerçekleştirilen törenlerden ayrıntılı olarak bahsedilmektedir. *Mithras Gizem Ayinleri* (33-36) alt başlığında ise; askeri alandaki inanç sistemini yansıtan en büyük kült olan Mithras'ın, ibadetlerde nasıl yer aldığı ve ne gibi ritüellerinin olduğu anlatılmaktadır.

İkinci bölümde; *Hristiyanlığın Yükselişi* (37-60) başlığı altında, altı adet alt başlıkta Hristiyanlığın MS III. yüzyıldan önceki ve sonraki durumu anlatılmaktadır. Bu kapsamda, MS III. yüzyıl başlarından itibaren her on yılda bir yeni doğanlar ve din değiştirenlerle birlikte Hristiyanlığa geçenlerin yüzde 40 artmış olduğu düşünülmektedir. Bu bilgi ışığında, MS 250 yılında bir milyon Hristiyan mevcutken, bu nüfusun MS 300 yılında altı milyona, MS 350 yılında ise otuz dört milyona ulaşmış olduğu belirtilmektedir. Bu bölümde, Hristiyanlığın bu denli taraftar bulmasının sebepleri üzerinde durulmaktadır. *Kadınlar ve Hristiyanlığın Yayılması* (38-41) alt başlığında; Hellen ve Roma dünyasında kadınların düşük statülü ve alınıp satılabilen bir meta olarak görüldüğü belirtilmektedir. Ayrıca, en varlıklı aileler dışında birden fazla kız evladın yetiştirilmesinin nadiren görüldüğü ve kürtaj ve de doğum sonrasında kız çocuklarının öldürülmesinin yasal olduğu aktarılmaktadır. Hristiyanlığın ise; kürtajı, çocuk katlini, erken yaşta evliliği ve evlilikten önce cinsel ilişkiyi yasakladığı belirtilmektedir. Bu doğrultuda kiliseye göre, Hristiyanlığa geçen kadınların eşleri pagan olarak inancını devam ettirseler bile, doğacak çocukların Hristiyan sayıldığı aktarılmaktadır. Tüm bu sebeplerden dolayı Hristiyanlığın, kadınlar arasında hızla benimsendiği anlatılmaktadır. *Şehre Özgü Bir Olgu Olarak Hristiyanlık* (41-44) alt başlığında ise; Hristiyanlığın kırsaldan daha hızlı olarak şehirlerde benimsendiği ve bunların hangi nedenlerle gerçekleştiği anlatılmaktadır. *Hristiyan Özgücülüğü ve Şehitlik* (44-48) alt başlığı altında; MS I. yüzyılda Roma imparatorlarının Hristiyanlığı benimseyenlere karşı uyguladığı politikalar ve uygulanan bu politikalar sonucu ölenlerin, Hristiyan inancına göre şehit sayıldığı üzerinde durulmaktadır. Uygulanan bu politikalar yüzünden Hristiyanlığı benimseyenlerin inandıkları şey uğruna nasıl öldükleri anlatılmaktadır. *Erken Hristiyanlığın Savaşa Bakışı* (48-53) alt başlığında ise; MS I., II. ve III. yüzyıllarda Hristiyanlığın savaşları benimsemediği yönündeki düşünceleri, dönemin kilise yazarlarının görüşleri ve yazıları örnek gösterilerek anlatılmaktadır. *Roma Ordusunda Hristiyanlar* (53-58) alt başlığı altında; Roma ordusunda Hristiyan askerlerin MS II. yüzyıl başlarında görev almaya başladıkları ve Hierapolisli Apollinarios ve Tertullianus'a göre, Hristiyanların askerlik görevinde bulunmalarının Hristiyanlık dini ile bağdaşmayan yönleri ve sakıncaları anlatılmaktadır. *Asker Şehitler ve Savaşçı Azizler* (58-60) adlı ikinci bölümün son alt başlığında ise; Hristiyanlığın erken dönemde kadınlar arasında daha hızlı yayılması üzerine şehit edilen kadınların hikâyelerinin daha çok ilgi çektiği anlatılmaktadır. Ayrıca, imparator Decius Dönemi'nde çıkarılan kararnameler ve bu kararnamelere uymayan Hristiyan askerlerin nasıl şehit edildikleri hususla-

rında bilgiler sunulmaktadır.

Üçüncü bölümde *Yenilmez İmparator ve Tanrısal Hamisi* (61-94) başlığı altında, altı adet alt başlık yer almaktadır. *İmparatorluk Krizi* (62-65) adlı ilk alt başlıkta; Roma ordusunun komşu devlet ve kavimlerle savaşabilmek için sürekli savaşa hazır halde tutulması, giderlerinin finanse edilebilmesi için daha fazla vergi alınması ve de değeri düşürülmüş gümüş sikkelerin basılması sonucunda ekonominin nasıl kötüye gittiği anlatılmaktadır. *İmparator ve Ordu* (65-79) alt başlığında ise; orduyu savaşa hazır tutmanın yanında savaşlarda zafer kazanmanın da imparatorların varlığını sürdürebilmeleri için hayati bir etken olduğu vurgulanmaktadır. Bu sebeple, orduyu idare etmenin ve ödüllendirmenin MS III. yüzyılda imparatorlar için en önemli görev olarak görülmeye başlandığı; bu amaçla Severuslar Hanedanı'nın savaşlarda ve sonrasında yapılan törenlerdeki aktiviteleri anlatılmaktadır. *Roma'nın Zafer Teolojisi* (79-83) adlı alt başlıkta ise; Roma'da imparatorların ordunun sempatisini kazanabilmek adına gerçekleştirdikleri uygulamalar anlatılmaktadır. Aynı zamanda imparatorların kişiliği yanında tanrısal özelliklerini de ön plana çıkaran asker yeminleri, sikkeler, anıtlar ve lahitler anlatılmaktadır. *Yenilmez İmparator ve Güneş* (83-87) alt başlığı altında; Roma imparatorlarının (MS III. yüzyıl sonuna kadar) sikkelerdeki ve heykellerdeki tasvirleri ve MS III. yüzyılın ortalarında kendilerini yenilmez olarak kabul ettirerek tanrılaştırılmaları karşılaştırmalı olarak anlatılmaktadır. *Aurelianus* (87-91) alt başlığında ise; Aurelianus'un, MS 269 yılında II. Claudius'un ölümünden sonra imparator olması, kazandığı zaferler, aldığı unvanlar ve kazanılan zaferlerin hangi tanrılara atfedildiği karşılaştırmalı olarak anlatılmaktadır. *Gerçek Güneş İsa* (92-94) olarak adlandırılan üçüncü bölümün son alt başlığında ise; Romalıların güneş tanrısı Sol ile İsa karşılaştırılmaktadır. Bu kapsamda bulunan eserler, tasvirler ve lahitler örnekleriyle anlatılmaktadır.

Dördüncü bölümde *Tetrarşi* (95-118) başlığı altındaki altı adet alt başlıkta, Roma'nın Caesar unvanlı iki ast ve Augustus unvanlı iki üst imparator tarafından nasıl yönetildiği ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır. *İlk Tetrarşi* (95-98) alt başlığında; MS 284 yılında imparator olan Diocletianus'un nasıl göreve geldiği, yaptığı mücadele ve savaşlar anlatılmaktadır. İmparatorluk için yaşanacak iç savaşları ve mücadeleleri önlemek için alınan tedbirlere ve MS 293 yılında *tetrarşi* (dörlü yönetim) yönetimine nasıl geçildiğine yer verilmektedir. *Iovianus ve Hercules* (98-102) isimli diğer alt başlıkta ise; MS 287 yılından itibaren imparatorların, tanrı ve yarı-tanrı anlamına gelen unvanları kullanmaya başladıkları belirtilmektedir. Bu unvanların tetrarşi yönetiminde nasıl resmedildiği ve nelerin amaçlandığı örnekleriyle birlikte anlatılmaktadır. *Sezarlar Savaşta* (102-105) alt başlığında; Costantius'un Caesar olduktan sonra Britanya, Part ve Sarmatlara karşı yaptığı savaşlar ve kazandığı zaferler anlatılmaktadır. Akabinde, kazanılan bu utkuların sonrasında darp edilen sikkeler, yapılan anıtlar ve kutlama taklari ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. *Tetrakların Ordusu* (105-110) alt başlığı özelinde ise; dört imparatorun da asker kökenli olmasından, savaş yöntemlerini ve ordu yönetimini de iyi bilmelerinden bahsedilmektedir. Bu kapsamda tetrakların ordu yapılanmasına, ordu sistemine getirdikleri yeniliklere, ordunun sayısına ve reformlara ayrıntılı olarak yer verilmektedir. *Büyük Zulüm* (111-116) alt başlığında; Part Seferi'ni takip eden yıllarda (MS 299) dört imparatorun hangi şehirlerde bulunduğu ve neler yaptığına değinilmektedir. Bu yıllarda, savaşlardan ziyade Roma'nın geleneksel ve manevi değerlerine dönüş için imparatorların neler yaptığı açıklanmaktadır. Bu dönemde Hristiyanlara karşı yapılan acımasız ve aralıksız saldırılar büyük zulüm olarak adlandırılmaktadır. İmparator Diocletianus'un, devletin desteklediği inanç grupları dışında yer alan farklı dini inançlara karşı aldığı önlemlere de değinilmektedir. *Lactantius: De Mortibus Persecutorum* (116-118) isimli dördüncü bölümün son alt

başlığında ise, Diocletianus'un Hristiyanlara yönelik zulmü, dönemin yazarlarından Lactantius'un *Zalimlerin Ölümü Üzerine* (De Mortibus Persecutorum) adlı eseri özelinde değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, büyük zulmün nasıl başladığı, neden başarısız olduğu ve Constantinus tarafından nasıl sona erdirildiği anlatılmaktadır.

Dördüncü bölümle birlikte ilk kısım bitmekte ve eserin ikinci kısmına geçiş yapılmaktadır. Bu doğrultuda, ikinci kısmın başlangıcı olan beşinci bölüm, *Yenilmez Constantinus* (119-148) olarak isimlendirilmektedir. Burada yedi adet alt başlık yer almaktadır. Ana başlığın girişinde (121) Constantinus'un kısa bibliyografisi sunulmakta ve kendisinin Diocletianus ile Roma şehrine geleerek katıldığı kutlamalardan bahsedilmektedir. *İkinci Tetrarşi* (122-124) alt başlığında; MS 303 yılında Roma'da yapılan büyük kutlamalar ile bu kutlamalar sırasında vuku bulan olaylar aktarılmaktadır. Akabinde, MS 303-306 yılları arasındaki imparatorların durumu ile yerlerine geçecek yeni tetrarkların kimler olduğu ve nasıl belirlendiği anlatılmaktadır. *Constantinus'un Tahta Çıkışı* (125-132) isimli alt başlıkta ise; MS 306 yılında kurulan yeni tetrarşi yönetiminden (Galerius doğunun, Severus ise batının Augustus'u olmuştur. Maximinus Daia doğu Caesar'ı, Constantinus ise batı Caesar'ı olmuştur) bahsedilmekte, tetrarklar arasındaki taht kavgaları ile imparatorlukta hak iddia eden diğer kişiler arasında süren mücadeleler anlatılmaktadır. Constantinus'un nasıl tahta çıktığı ve bunlarla ilgili günümüze kadar ulaşmış metinler üzerinde durulmaktadır. *Trier* (132-135) alt başlığında ise; Almanya'nın en eski şehri olan Trier'in, Constantinus tarafından yönetim merkezi olarak kullanılması, şehrin özellikleri, yapıları ve şehirde yapılan bazilikada yer alan resimler ile kentte basılan sikkeler ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. *Bir Görüm* (135-139) adlı diğer alt başlıkta; MS 310 yılında Maximianus'un ölümü ve Galerius'un hastalığı sebebiyle, yönetim için aday olan imparatorlar üzerinde durulmaktadır. Galerius'un ölmeden önce, büyük zulmün sona ermesi için çıkarmış olduğu kararname ve bir hatibin, Constantinus'un yapacağı faaliyetlerle ilgili görüşü anlatılmaktadır. *Roma'ya Giden Yol* (139-142) alt başlığında ise, Constantinus'un Roma'yı ele geçirmek için giriştiği savaşlar, bununla birlikte Roma'daki Milvius Köprüsü'ne ulaşmadan önce kazandığı zaferler anlatılmaktadır. *Milvius Köprüsü Savaşı* (142-146) alt başlığında ise; Constantinus'un Verona Zaferi sonrasında Roma'ya doğru hareket etmesi ve Tiber Nehri'nde bulunan Milvius Köprüsü'nde Maxentius ve adamları ile gerçekleştirdiği savaş anlatılmaktadır. İki imparator arasında yapılan bu savaş dönemin filozofu Lactantius'un anlatımına göre; Constantinus'un tanrısal özellikleri öne çıkarılarak anlatılmaktadır. Yapılan savaşın nedenleri, sonuçları ve Maxentius'un neden savaşı kaybettiği üzerinde durulmaktadır. Aynı zamanda, Afrika ve Mısır'da yer alan kuvvetlerin Maxentius'a karşı neden isyan ettiği üzerinde durulmaktadır. *Yenilmez Constantinus ve Zafer Teolojisi* (147-148) isimli beşinci bölümün son alt başlığında ise; Milvius Köprüsü zaferinden sonra Constantinus'un resmi olarak hangi unvanları (*invictus*) aldığı üzerinde durulmaktadır. Akabinde, kazanılan bu zaferlerden sonra darp edilen altın, gümüş ve bronz sikkelerin ön ve arka yüzünde kullanılan imge ve yazıtlardan bahsedilmektedir. Aynı zamanda Constantinus'un Roma'yı neden almak istediğine değinilmektedir.

Altıncı bölümde, *Constantinus ve Roma* (149-182) başlığı altında, beş adet alt başlık yer almaktadır. Ana başlığın girişinde (149); 2006 yılında Maxentius'a ait eserlerin arkeologlar tarafından Roma'nın Palatinus Tepesi'nde bulunmasından bahsetmektedir. *Maxentius Roma'da* (149-153) alt başlığında ise; Maxentius'un kısa saltanatı sırasında Roma'da yapılan eserler, daha önce yapılmış eserlerin tadilatı ve imparatorluğu döneminde basılan sikkeler anlatılmaktadır. *Adventus Constantini* (153-159) alt başlığında; dönemin hatibi Nazarius tarafından yazılan methiyede geçen ve Constantinus'un tahta geçtikten sonra, Roma geleneklerine uygun olarak Maxentius'un

yaptığı bütün eserlerin ve uygulamaların ortadan kaldırılması için yapılanlar anlatılmaktadır. *Constantinus Takı* (159-165) alt başlığında ise; 315 yılının Haziran ayında, Constantinus'un zaferini ve *decennaliasını* (iktidara gelişinin onuncu yılı) kutlamak için Roma'da bir zafer takı adanmasından bahsedilmektedir. Adanan bu takın aslında Maxentius için dikilmiş olduğu ve anılan takın nasıl Constantinus Takı'na dönüştürüldüğü anlatılmaktadır. *Bu Sırada: Licinius ve Maximinus Daia* (166-170) isimli alt başlıkta ise, 313 yılının Şubat ayında Constantinus ve Licinius arasında, ortak dini hoşgörüyü yansıtan Milano Fermanı'nın imzalanması anlatılmaktadır. Akabinde, dönemin yazarlarının da anlatımı ile pekiştirilen ve Licinius ile Maximinus Daia arasında gerçekleştirilen mücadeleler ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Licinius'un kazanmış olduğu mücadele, imparatorluğun zafer teolojisine uygun olarak aktarılmaktadır. İki imparator arasında yapılan mücadelede yer alan asker sayıları ve savaşın yapıldığı yer de ayrıntılarıyla konu edilmektedir. Zafer sonrası Licinius'un zaferi anısına yapılmış olan ve günümüze kadar ulaşmış eserlere de ayrıca yer verilmektedir. *Constantinus, Licinius ile Karşı Karşıya Geliyor* (170-182) başlıklı altıncı bölümün son alt başlığında ise; Constantinus adına Roma'da bir zafer takı dikilmesi incelenmektedir. Akabinde, Constantinus'un bir erkek çocuğunun dünyaya gelecek olması sonucunda; Constantinus ile Licinius arasında Ekim 316 ve Ocak 317'de yapılan savaşlar, asker sayıları, savaşın nerelerde yapıldığı ve sonuçları üzerinde durulmaktadır. Savaşın sonucu, Roma zafer teolojisine uygun olarak yansıtılmakta olup, döneme ait fotoğraflar ve yazarın fotoğrafları ayrıntılı olarak aktarılmaktadır.

Yedinci bölümde, *Constantinus'un Din Değiştirmesi* (183-204) başlığı altında, altı adet alt başlık yer almaktadır. Ana başlığın girişinde (183-185); tek ve en büyük tanrıya ibadet etmek üzere yetiştirilen tek tanrıca ana-babanın oğlu olan Constantinus'un, Milvius Köprüsü Savaşı'ndan önce gördüğü görüm ve Eusebius'un anlatımları aktarılmaktadır. Din değiştirme olgusu, günümüz örnekleri ve uygulamalarıyla anlatılmaktadır. *Hristiyan Eğitimi* (185-188) alt başlığında ise; Constantinus'un almış olduğu dini eğitim, Hristiyanlığı benimseme amacı ve dönemin yazarlarından Lactantius'un konuyu anlatması ve yaymasından bahsedilmektedir. *Batan Güneş* (188-189) alt başlığında; Roma'daki güneş tanrısının (Sol) yerine, Hristiyanların yeryüzündeki temsilcisinin İsa olduğundan bahisle; Constantinus tarafından tüm dini ve devlet sembollerinin aşamalı olarak nasıl değiştirildiği anlatılmaktadır. *Hoşgörünün Yasalaşması* (190-193) alt başlığında ise; Constantinus'un din konusundaki ilk amacı, Hristiyanlık dininin yayılmasından ziyade hoşgörünün yayılmasını sağlamak olarak belirtilmektedir. Bu nedenle MS 313 yılında Milano Hoşgörü Fermanı yayınlanmıştır. Çocukların korunması, toplumun ahlaki yapısı ve buna benzer birçok konuda yasalar çıkarıldığı anlatılmaktadır. *Hoşgörü İçin Mücadele* (193-197) alt başlığında ise, Constantinus'un toplum arasında hoşgörüyü yaymaya çalışması sonucunda, Tetrarşi ortaklarından Licinius'un bunun aksine Hristiyanlara karşı savaş açtığı belirtilmektedir. İki tetrark arasında 323-324 yılları arasında yapılan savaşlar ve Constantinus'un başarısı sonrasında imparatorluk genelinde yapılan uygulamalar anlatılmaktadır. *Eusebius ve Labarum* (198-203) alt başlığında; Constantinus'un kazanmış olduğu zaferler ve zaferlerin kazanılmasındaki dini etkiler hakkında Eusebius'un ifadeleri aktarılmaktadır. Licinius'a karşı başlatılan hoşgörü savaşının temsili olarak ortaya çıkan *labarumun* imparatorluk muhafızları tarafından sancak olarak taşınması ve önemi de anlatılmaktadır. *Ortak Bir Görüm* (203-204) isimli son alt başlıkta ise; Constantinus'un Milvius Köprüsü Savaşı'ndan önce gökyüzünde gördüğü görümün gerçek olup olmadığı konusu, dönemin yazarlarından örnekler verilerek anlatılmaktadır.

Sekizinci bölümde, *Constantinopolis* (205-226) başlığı altında, altı adet alt başlık yer almakta-

dır. Ana başlığın girişinde (205-206); Licinius’a karşı kazanılan zaferi anmak için Constantinus’un, Byzantium şehrinin ismini Constantinopolis olarak değiştirmesi ve adına yapılan eserler ile günümüzdeki durumları kısaca anlatılmaktadır. *Nikopolis: Zafer Şehri* (207-208) isimli ilk alt başlıkta; Constantinus’un, zafer şehri (nikopolis) olarak niçin Byzantium’u seçtiği anlatılmaktadır. *Konumu ve Kuruluşu* (209-211) isimli alt başlıkta ise; imparatorluk merkezi haline getirilen Constantinopolis’in coğrafi konumu, su ihtiyacı ve ticaret yollarıyla bağlantısı gibi özellikleri üzerinde durulmaktadır. *Anıtsal Merkez* (211-215) isimli alt başlıkta ise; Constantinopolis’in yeniden imarı ve zafer şehrine yakışacak görkemi için yapılan tüm anıt, heykel, hipodrom, kemerler vb. yapılar detaylı olarak anlatılmaktadır. *Bir Hristiyan Şehri* (216-218) isimli alt başlıkta; Constantinopolis’in aslında daha önceden salt bir Hristiyan şehri olmadığı, bu nedenle şehrin Hristiyan şehri olması için ne gibi yapılarla donatıldığı anlatılmaktadır. *İkinci Senato* (218-221) isimli alt başlıkta ise; Roma dışında da yönetimin daha etkin olması ve Constantinopolis’in merkez haline gelebilmesi için ikinci senatonun kurulması süreci ve senatörlerin nasıl seçildiği anlatılmaktadır. *Yeni Bir İskender, Yeni Bir Musa* (221-226) isimli sekizinci bölümün son alt başlığında ise; Tetrarşi yönetiminin sona ermesi ve Constantinus’un imparatorluğun tek hâkimi olmasıyla, heykeller ve basılan paralarda yer alan resimlerin değişikliğe uğramış olduğu belirtilmektedir. Bu suretle, söz konusu dönemde yapılan heykel ve resimlerde yer alan Constantinus’un, dalgalı saçlarıyla ve göğe bakan gözleriyle Büyük İskender’e ve Musa’ya benzetildiği ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.

Sekizinci bölümle birlikte eserin ikinci kısmı da sonlanmakta ve *Muzaffer Constantinus* (227-250) başlıklı dokuzuncu bölümle, üçüncü kısma geçilmektedir. Burada, altı adet alt başlık yer almaktadır. Ana başlığın girişinde (229); Roma’daki imparatorların hangi unvanları ne amaçla kullandıkları açıklanmaktadır. *Victor Eris* (230-231) isimli alt başlıkta; Constantinus’un kullanmış olduğu bu unvanın nasıl oluştuğu ve ne amaçla kullanıldığı, dönemin yazarlarından Eusebius’un aktarımlarıyla anlatılmaktadır. *Yeni Flavius’lar ve Büyük Akik* (231-233) isimli alt başlıkta; 324 yılında Constantinus ve ailesi adına yapılan akik üzerinde yer alan figürler anlatılmaktadır. *Crispus ve Fausta’nın Ölümü* (233-237) isimli alt başlıkta ise; 326 yılında Constantinus’un eşi Fausta’nın en büyük oğlu Crispus’un neden öldürüldüğü üzerinde ayrıntılı değerlendirme yapılmaktadır. *Gotlar ve Sarmatlar* (237-242) isimli alt başlıkta ise; 328-334 yılları arasında Gotlar ve Sarmatlarla yapılan savaşların nedenleri, sonuçları ve yapılan anlaşmalar açıklanmakta olup, bu savaşlar sonucunda alınan unvanlar ile basılan sikkeler ve yapılan heykeller aktarılmaktadır. *Hristiyan Askerler* (242-248) isimli alt başlıkta ise; Constantinus döneminde ordunun inanç yapısının nasıl değiştiği, ordu içerisinde yer alan Hristiyan askerlerinin sayısının artması sonucunda da ordugâh yapılarının bu inanç sistemine uygun olarak değiştirilmesi örnekler ile anlatılmaktadır. *En Büyük Muzaffer* (248-249) isimli dokuzuncu bölümün son alt başlığında ise; Constantinus’un savaşlarda kazandığı unvanlar anlatılmakta olup, özellikle bizzat kazandığı zaferler sonucunda aldığı unvanlar anlatılmaktadır.

Onuncu bölümde, *Constantinus Maximus Augustus* (251-270) ana başlığı altında, beş adet alt başlık yer almaktadır. *İdare* (251-256) isimli alt başlıkta; Constantinus’un imparator olmadan önceki ve imparatorluğu dönemindeki Roma’nın devlet yapısı, nasıl yönetim biçimlerine ayrıldığı, saray yönetimi ile ordu yönetimi ve imparatorluğa getirdiği yükler anlatılmaktadır. *Sarayda Hayat* (256-259) isimli alt başlıkta ise; dönemin saray yazarlarından Eusebios tarafından da aktarıldığı üzere, Constantinopolis’in saray kompleksinin nasıl yapıldığı, konukların nasıl ağırlandığı ve filozoflar ile piskoposların saraydaki konumları üzerinde durulmaktadır. *Beşli Yönetim* (259-262) isimli alt başlıkta ise; Antiokheia’da 336 yılında bulunan heykel kaidesinde belirtildiği üzere;

Constantinus'un otuzuncu saltanat yılında, beş *praefectus praetorionun* yönetimde söz sahibi olduğu ve beşli yönetimdeki *praefectus praetoriorum*ın nerelerde yönetici oldukları açıklanmaktadır. *Pers Ülkesi* (262-266) isimli alt başlıkta ise, 330-333 yılları arasında doğuda büyük bir kıtlık ve salgın hastalık baş göstermesi hususu ve Perslerin Roma ile olan sınır anlaşmazlıkları yüzünden yapılan savaş incelenmektedir. Akabinde, savaşa nasıl hazırlık yapıldığı ve savaşın net bir sonucunun olmamasına karşın dönemin yazarlarının savaşın sonucunu nasıl aktardıklarına değinilmektedir. *Kutsal Topraklar* (266-270) isimli onuncu bölümün son alt başlığında ise, Constantinus'un annesi Helena'nın, Filistin'de İsa'nın göğe yükseldiği kutsal topraklara yaptığı yolculuk anlatılmaktadır. Bu kapsamda, yolculukta yapılan tapınaklara, sunulan hediyelere ve gerçek haçın bulunduğu yere yapılan kiliseye değinilmektedir.

On birinci bölümde, *Constantinus ve Piskoposlar* (271-302) ana başlığı altında, beş adet alt başlık yer almaktadır. Ana başlığın girişinde (271-272); Constantinus'un Hristiyanlığı yaymak ve kendisine zafer bahşeden tanrıyı teskin etmek için savaş kazanmanın yetmeyeceği, aynı zamanda dini bütünlüğü sağlayabilmek için piskoposlarla işbirliği yapması gerektiği vurgulanmaktadır. *Evrensel Piskopos Constantinus* (272-273) isimli ilk alt başlıkta; Piskoposların sahip olduğu değerlerin nelerden oluştuğu ve bu değerlere evrensel olarak Constantinus'un da sahip olduğu anlatılmaktadır. *Donatist Hizbi ve Arles Konsili* (274-286) isimli ikinci alt başlıkta; Kartaca piskoposluğu üzerindeki hak iddiaları ve piskoposlar arasındaki çekişmeler ile Constantinus'un bu piskoposları tek amaç etrafında birleştirmek için yaptığı faaliyetler anlatılmaktadır. Kitabın çeşitli yerlerinde anlatılan ve vurgu yapılan resimler de bu alt başlığa eklenmiştir (279-286). *Ariusçular ve Nikaia Konsili* (287-292) isimli diğer alt başlıkta; Kuzey Afrika'da oluşan dini otorite de yer alan hizipleşmeler ve bunların imparatorluğa yansımaları ile alınan önlemler anlatılmaktadır. *Nikaia'dan Sonra Hristiyan İmparator* (292-298) isimli alt başlıkta ise; imparatorluk içerisinde yer alan farklı dini grupları temsil eden Konsüllerin aynı amaç etrafında birleştirilmesi ve kiliselerin aynı ibadetleri tatbik etmesi için yapılan mücadeleler, uygulanan zorlamalar ve çıkarılan yasalar anlatılmaktadır. *Constantinus'tan Sonra Kilise* (298-301) isimli on birinci bölümün son alt başlığında ise; Hristiyanlığın ortak bir din haline gelmesi için Constantinus'un gösterdiği çabalar, kilisenin yapısı, geçirdiği değişimler ve kült ile tarikat arasındaki farklar anlatılarak; Hristiyanlığın toplumda ve ordu içinde nasıl yayıldığı, Constantinus'tan önce ve sonrasıyla anlatılmaktadır.

On ikinci bölümde, *Vefat ve Halefiyet* (303-326) ana başlığı altında, altı adet alt başlık yer almaktadır. Ana başlığın girişinde (303); imparatorun son zamanlarını niçin Nikomedeia'da geçirdiği aktarılmaktadır. *Constantinus'un Ölümü* (304-308) isimli ilk alt başlıkta; Constantinus'un 22 Mayıs 337 yılında öldüğü ve ölmeden önce vaftiz töreninin nasıl gerçekleştirildiği aktarılmaktadır. Hastalık haberlerinin Antiokheia'da bulunan oğluna ve en güçlü astı Flavus Ablabius'a en hızlı biçimde verilebilmesi için kullanılan ulak sistemi ve güzergâhlar da detaylı olarak anlatılmaktadır. *Tanrılaştırma* (308-310) isimli ikinci alt başlıkta ise; imparatorun ölümünden sonra yapılan defin işlemleri, imparatorun nasıl gömüldüğü ve kendisinin tanrılaştırılarak göğe yükselmesi için gerçekleştirilen törenler anlatılmaktadır. *İsa Olarak Constantinus* (310-313) isimli alt başlıkta ise; Constantinus'un nerede defnedildiği, annesinin defin süreçleri ve İsa gibi tekrar dünyaya geleceği varsayımı dolayısıyla havarilerin yanına gömüldüğü anlatılmaktadır. *Halefiyet* (313-320) isimli alt başlıkta ise; imparatorun ölümünden hemen sonra başlayan tasfiyeler, toprakların oğulları arasında nasıl paylaşıldığı ve daha fazla söz sahibi olabilmek adına oğulları arasında yapılan savaşlar anlatılmaktadır. *Muzaffer Constantius* (320-323) isimli alt başlıkta ise; 351 yılının Mayıs ayında gökte beliren ve zaferi işaret eden ışıktan bir haçın, Constantius'un da babası gibi

zafere erişeceği şeklinde (dönemin yazarları tarafından) aktarılmış olduğu, imparatorun da bu alamet doğrultusunda gerçekleştirdiği faaliyetler açıklanmaktadır. *Hıristiyan Zaferi* (324-326) isimli alt başlıkta ise; 350 yılı ve sonrasında ordunun inanış ve ibadet biçimlerinin değiştiği, imparatorluk üzerinde dini egemenlik hakkı iddia edenlerle yapılan savaşlar ve bu savaşların sonunda Hıristiyanlığın kazandığı açıklanmaktadır.

Sonuç (327-331) kısmında ise; otuz yıldan fazla süren iktidarı boyunca Constantinus'un kişiliği, askeri ve dini özellikleri, özel yaşamı, yetenekleri, yaptığı savaşlar ve Hıristiyanlığı yaymak ve bir zafer dini haline getirebilmek adına verdiği mücadeleler detaylı olarak özetlenmektedir. Tüm bunlar anlatılırken, imparator ile aynı dönemde veya sonrasında yaşamış yazarların eserleri; imparator adına yapılan tak, sunak, anıt, kilise ve darp edilen sikkeler de ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır.

Sonuç olarak, Roma'nın tetraşçi yönetiminden sonra tek bir imparator tarafından yönetilmesi süreci eserin ana konusunu oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, Constantinopolis'in ikinci Roma şehri olarak imparatorluk merkezi olması için girişilen imar ve yönetim faaliyetleri, dini bir lider olarak Constantinus'un tanrılaştırılması için gerçekleştirilen törenlerin yanında; yaptığı savaşlar, kazandığı zaferler ve Hıristiyanlığın toplumun inanç sistemi haline getirilmesi kitapta ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Constantinus'un Hıristiyanlık dininin yayılması için yaptıkları, günümüzde Afrika, Asya, Avrupa ve Balkanlar'da yaşayan toplumların inanç sistemlerinin de temelini teşkil etmesi bakımından da son derece önem arz etmektedir.